

Вербицька Анастасія Олегівна

аспірант кафедри інтелектуальної власності

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Вербицкая Анастасия Олеговна

аспірант кафедры интеллектуальной собственности

Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Verbytska Anastasia

Postgraduate of the Department of Intellectual Property Law

of Taras Shevchenko National University of Kyiv

DOI: 10.25313/2520-2308-2018-4-3939

**АРХІТЕКТУРНІ ТВОРИ ЯК ОБ'ЄКТИ ПРАВА
ИНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ
АРХИТЕКТУРНЫЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ КАК ОБЪЕКТЫ ПРАВА
ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ. ТЕНДЕНЦИИ И ИННОВАЦИИ
ARCHITECTURAL WORKS AS OBJECTS OF THE RIGHT
OF INTELLECTUAL PROPERTY. TRENDS AND INNOVATION**

Анотація. В статті розглянуто суспільні відносини, що виникають, змінюються і припиняються у сфері архітектурної діяльності. Досліджено новітні тенденції з охороно прав на твори архітектури та їх особливості. На сьогоднішній день законодавство у сфері архітектурної діяльності характеризується недосконалістю дефініцій, використанням законодавцем неточних, не відповідних дійсності формулювань, що зумовлює необхідність вирішення цих проблем шляхом перегляду та вдосконалення положень нормативно-правових актів України у сфері, що досліджується.

Заслуговує детального дослідження питання доктринальних положень та законодавства зарубіжних країн. Новітні тенденції свідчать про необхідність пошуку нових шляхів по вдосконаленню законодавчого регулювання відносин, щодо таких складних об'єктів як твори архітектури. В Україні регулювання таких об'єктів відбувається в двох площинах – право інтелектуальної власності та законодавство в сфері архітектурної діяльності.

Окремим аспектом, який обґрунтовує своєчасність дослідження з обраної проблематики є майновий. Використання авторами своїх майнових прав стає важливим аспектом сучасної моделі відносин в сфері інтелектуальної власності. Комерціалізація результатів творчості є вимогою сучасного мистецтва та сучасної парадигми цивільно-правових відносин. Творчість трансформується із суто духовної сфери в реальний спосіб отримання матеріальної вигоди. Утилітарність, яка властива моделі відносин з приводу інтелектуальної власності на твори мистецтва в західних країнах, поступово поширюється і в сфері суспільних відносин в Україні. Це вимагає розробки більш ефективних та дієвих механізмів цивільно-правового регулювання відносин в тому числі в сфері авторського права на твори архітектури, особливо враховуючи високі можливості капіталізації результатів такої творчості

Відтак існує потреба не лише розширення теоретико-методологічного інструментарію регулювання відносин з приводу використання творів архітектури, але і створення моделі охорони прав на такі твори, майже повна відсутність якої на сьогодні на сьогодні є суттєвим недоліком в галузі вітчизняного законодавства.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, авторське право, патенти, торговельні марки, твори архітектури, охорона прав на твори архітектури.

Аннотация. В статье рассмотрены общественные отношения, которые возникают, изменяются и прекращаются в сфере архитектурной деятельности. Исследованы новейшие тенденции по охране прав на произведения архитектуры и их особенности. На сегодняшний день законодательство в сфере архитектурной деятельности характеризуется несо-

вершенством дефиницій, використанням законодавцем неточних, не підходящих дійсності формулювань, що обумовлює необхідність рішення цих проблем путем перегляду і вдосконалення положень нормативно-правових актів України в сфері досліджуваного.

Заслужує детального дослідження питання доктринальних положень і законодавства зарубіжних країн. Новітні тенденції свідчать про необхідність пошуку нових шляхів удосконалення законодавчого регулювання відносин, по таким складним об'єктам як твори архітектури. В Україні регулювання таких об'єктів відбувається в двох площинах – право інтелектуальної власності і законодавства в сфері архітектурної діяльності.

Окремим аспектом, який обґрунтовує своєчасність дослідження по вибраній проблематиці є актуальність. Використання авторами своїх інтелектуальних прав стає важливим аспектом сучасної моделі відносин в сфері інтелектуальної власності. Комерціалізація результатів творчості є вимогою сучасного мистецтва і сучасної парадигми громадянсько-правових відносин. Творчість трансформується з чисто духовної сфери в реальний спосіб отримання матеріальної вигоди. Утилітарність, яка є властивою моделі відносин по поводу інтелектуальної власності на твори мистецтва в західних країнах, поступово розповсюджується і в сфері суспільних відносин в Україні. Це вимагає розробки більш ефективних і дієвих механізмів громадянсько-правового регулювання відносин в тому числі в сфері авторського права на твори архітектури, особливо враховуючи високі можливості капіталізації результатів такого творчості.

Слідом за цим, існує потреба не тільки розширення теоретико-методологічного інструментарію регулювання відносин по поводу використання творів архітектури, але і створення моделі захисту прав на такі твори, майже повна відсутність якої сьогодні є суттєвим недоліком в області національного законодавства.

Ключові слова: право інтелектуальної власності, авторське право, патенти, торгові марки, твори архітектури, захист прав на твори архітектури

Summary. The article considers the social relations that arise, change and cease in the field of architectural activity. The newest tendencies with protected rights to works of architecture and their features are researched. To date, legislation in the field of architectural activity is characterized by imperfection of definitions, using by the legislator inaccurate, incompatible wording, which necessitates the solution of these problems by reviewing and improving the provisions of normative legal acts of Ukraine in the field under study.

Deserves a detailed study of the doctrinal provisions and legislation of foreign countries. The latest trends indicate the need to find new ways to improve the legislative regulation of relations, on such complex objects as works of architecture. In Ukraine, the regulation of such objects takes place in two areas – the right of intellectual property and legislation in the field of architectural activities.

A separate aspect justifying the timeliness of the research on the selected problem is property. The use of authorship of their property rights is an important aspect of the modern model of relations in the field of intellectual property. Commercialization of the results of creativity is a requirement of contemporary art and a modern paradigm of civil-law relations. Creativity is transformed from a purely spiritual sphere into a real way of material gain. Utilitarianism, inherent in the model of relations on the intellectual property of works of art in Western countries, is gradually spreading in the sphere of public relations in Ukraine. This requires the development of more effective and effective mechanisms of civil law regulation of relations, including in the field of copyright in works of architecture, especially considering the high possibilities for capitalizing the results of such creativity.

Therefore, there is a need not only to expand the theoretical and methodological tools for regulating relations with regard to the use of works of architecture, but also to create a model for the protection of rights to such works, the almost complete absence of which today is a significant disadvantage in the field of domestic legislation.

Key words: intellectual property right, copyright, patents, trademarks, works of architecture, protection of rights to works of architecture.

Постановка проблеми. Архітектурна діяльність стає все більш розвиненою та прибутковою. Результатом її вдосконалення та розвитку стає поява нових архітектурних творів, що потребують дієвого законодавства в сфері інтелектуальної власності з метою охорони прав авторів таких творів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження складають праці таких фахівців в галузі приватного права, як О. П. Новицький [2], І. Є. Томаров [3], Г. А. Юдіна [7], Г. Б. Яновська [8] Є. А. Греков [9].

Формулювання цілей статті (постановка завдань). Аналіз різноманітних наукових праць та до-

сліджень в Україні та за її межами. Виокремлення сучасних тенденцій та інновацій в сфері охорони прав суб'єктів прав інтелектуальної власності на твір архітектури.

Виклад основного матеріалу. Загально прийнятою є практика охорони прав на твори архітектури як об'єкти права інтелектуальної власності за допомогою такої галузі як авторське право. Однак, аналізуючи правову охорону таких об'єктів інтелектуальної власності, як твори архітектури необхідно звернутись також до сучасних тенденцій. Так, відповідно зовнішній вигляд будівлі та її назву почали реєструвати як знаки для товарів і послуг. Відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» останній являє собою — позначення, яке вирізняє товари та послуги одних осіб серед таких самих або споріднених з ними товарів і послуг інших осіб. Об'єктом знака може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, у тому числі власні імена, літери, цифри, зображувальні елементи, кольори та комбінації кольорів, а також будь-яка комбінація таких позначень. Правова охорона надається знаку, який не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони [1].

Одним з видів торговельних марок є тривимірні тобто такі, що мають форму та/чи об'єм. За загальним правилом до таких знаків для товарів і послуг відносять упаковки або форми самого продукту. Формами ж можуть бути як торговельні марки, так і оригінальні твори, тож права на них можуть набуватись як відповідно до Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», так і відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Норми законодавства та теоретичні доробки надали можливість, на практиці, реєструвати твори архітектури як знаки для товарів і послуг. Відповідно тоді власниками немайнових прав стають архітектори, що створили такі будівлі, а майнові права переходять до забудовників, архітектурних компаній та об'єднань чи навіть до інвесторів.

До найвідоміших будівель зовнішній вигляд яких та назва є торговельними марками є найвища будівля в світі Burj Khalif та лондонський хмарочос «The Shard». Варто виділити лондонський 30 St Mary Axe, зовнішній вигляд якого був зареєстрований як торговельна марка, але офіційна назва не стала основною торговельною маркою, була зареєстрована «народна» назва The Gherkin [2].

Також наведемо приклад з судової практики європейських країн. Відтак компанія Apple в 2010 році

зареєструвала об'ємну торговельну марку в США. Вона являла собою інтер'єр та фрагмент фасаду магазину, в якому заявник збирався продавати та обслуговувати відповідні товари. Однак, міжнародна торговельна марка № 1060321 отримала відмову в реєстрації в Патентному відомстві Німеччини з наступним формулюванням: знак не асоціюється з заявником, а конкуренти можуть вільно використовувати столи, вітрини та вікна в своїх оффлайн магазинах. Відмову було оскаржено до Федерального Патентного суду Німеччини, котрий звернувся до Суду справедливості [3].

Останній в липні 2014 року лаконічно виразив свою думку: «Зовнішнє та внутрішнє оформлення магазину без точної вказівки розмірів та пропорцій може бути зареєстровано як торговельна марка для послуг роздрібної торгівлі тими товарами, котрі будуть продаватись в магазині, якщо позначення не являє собою невід'ємну частину пропозицій з продажу товарів — тобто придатне для надання інших оплачуваних послуг (наприклад навчальні заняття з користувачами)» [4].

Найбільш розповсюдженою є практика коли інтер'єр магазину охороняють за допомогою отримання патенту на промисловий зразок, а екстер'єр як твір архітектури і відповідно як об'єкт авторського права. Однак, патент на промисловий зразок (дизайн) не ефективний коли потрібно стягнути значну суму збитків, адже зв'язати останні з кількістю проданих товарів та упущеною вигодою являє собою складну задачу, а подекуди навіть не можливу. Що ж стосується охорони за допомогою авторського права, то тут можна говорити про значний недолік пов'язаний з обмеженням охорони об'єктів авторського права критерієм функціональності. Якщо ж твір має утилітарне призначення, то його форма не може бути монополізована.

Часто, задля забезпечення належної правової охорони один і той самий об'єкт реєструють і як знак для товарів і послуг і як об'єкт авторського права.

Щоб скласти повне уявлення про співвідношення правової охорони торговельних марок і об'єктів авторського права, слід дослідити й судову практику в цій сфері. Згідно з позицією Вищого господарського суду України слід розмежовувати сфери використання торговельної марки та відповідного об'єкта авторського права. Оскільки обсяг правової охорони торговельної марки визначається її зображенням та переліком товарів і послуг, наведеними у свідоцтві, власник відповідного свідоцтва може використовувати її лише для позначення тих класів товарів та послуг, перелік яких наведений у свідоцтві. Саме ж свідоцтво дає його власнику виключне право заборо-

няти іншим особам використовувати без його згоди, якщо інше не передбачене законом, позначення, схоже із зареєстрованим знаком, стосовно наведених у свідоцтві товарів і послуг, якщо внаслідок такого використання ці позначення і знак можна сплутати. Виключне право на використання твору належить до майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право). Водночас відповідно до ч. 1 і 2 ст. 13 Цивільного кодексу України особа здійснює цивільні права в межах, наданих їй договором або актами цивільного законодавства. Здійснюючи свої права, особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині. Таким чином, якщо особа, яка правомірно володіє об'єктом авторського права, почне маркувати таким позначенням відповідні товари і послуги, перелік яких відображений у свідоцтві на знак для товарів і послуг, такі дії будуть розцінені як посягання на права власника свідоцтва, передбачені ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», у тому числі як вчинення без згоди власника свідоцтва дій, що потребують його згоди, та готування до вчинення таких дій, і вважатимуться порушенням прав власника свідоцтва, що тягне за собою відповідальність згідно до чинного законодавства України. На вимогу власника свідоцтва таке порушення має бути припинене, а порушник зобов'язаний відшкодувати власнику свідоцтва заподіяні збитки. Вимагати поновлення порушених прав власника свідоцтва може за його згодою і особа, яка придбала ліцензію [5].

Для повноти нашого дослідження необхідно також розглянути охорону архітектурних творів шляхом їх патентування. В Україні такої практики набули патенти на промисловий зразок (дизайн). Відповідно до Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» промисловий зразок — це результат творчої діяльності людини у галузі художнього конструювання. Єдиною умовою патентоздатності є новизна. Об'єктом же промислового зразка може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб [6].

Виходячи з вищезазначеного промисловим зразком може бути визнано креслення, ескізи, моделі, плани населених пунктів тощо. Однак під охорону не можуть підпадати архітектурні будівлі, технічні та інші споруди.

Важливо зазначити, що питання щодо правової охорони як промислових зразків зовнішнього вигляду архітектурних споруд, ландшафтів та інтер'єрів як в Україні та і у Європейському Союзі

є дискусійним. Одна частина фахівців у галузі інтелектуальної власності вважає це недоцільним, інша — можливим. Утім, необхідно зазначити, що Відомством з гармонізації на внутрішньому ринку здійснювалися реєстрації зовнішнього вигляду будівель в якості промислових зразків [7, с. 60].

Що стосується патентів на винаходи та корисні моделі, то вони є характерними для способу, виробу (конструкції) та композиції для компонентів. Це дозволяє у повній мірі захистити винахід, або об'єкт інновацій.

Загалом процес будівництва є способом створення будівель та споруд. Тому для нього основним є патент на спосіб зведення будівель, або наприклад технологію монтажу будівлі, або спосіб влаштування конструкції. Окремо можна виділити захист прав власності на знаряддя та інструменти праці будівельника, які в більшості є просто покращеннями відомих інструментів і більш правильним є отримання охоронного документу на корисну модель, так як не завжди є винахідницький рівень. Також, треба відзначити процеси та обладнання для будівництва, що використовуються при реконструкції та реставрації будівель та споруд. Дуже часто для певної будівлі виникає необхідність модернізації процесу. Може виникати ситуація нового застосування відомих пристроїв і способів. Але, нажаль, не рідко подібні вдосконалення та модернізації залишаються незапатентованим, через те, що їх використання припиняється з завершенням реконструкції, або реставрації будівлі чи споруди [8].

Окрім цього не слід принципово відділяти від будівництва процеси, які проводяться з будівлями після їх остаточного зведення. Для забезпечення гарантованого строку експлуатації необхідно дотримуватися експлуатаційних вимог та при необхідності проводити обстеження технічного стану будівлі, або споруди. Недотримання приводить до пошкоджень, або руйнувань окремих конструкцій, або будівлі в цілому. Для даної сфери характерні патенти способів експлуатації, впливу на фактори при будівництві, а також аналізу та моніторингу теперішнього технічного стану будівлі, або споруди. Обстеженням будівель є процес визначення їхнього технічного стану загалом процес обстеження має свої методи, але враховуючи дуже різні особливості кожної будівлі при обстеженні, мають місце нові способи, які удосконалюють, спрощують, роблять обстеження більш точним. Часто для обстеження нетипових будівель, або споруд необхідна розробка нового унікального способу обстеження [2].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Тож,

проведене дослідження дало змогу виявити що відповідно до сучасних тенденцій зовнішній вигляд будівлі та її назву прийнято реєструвати як знак для товарів та послуг, а також можлива охорона окремих авторських рішень чи цілісних творів у формі

промислових зразків. На разі дані питання ще не врегульовано прямо в законодавстві України та не розроблені достатньо на рівні доктринальних досліджень тож дана тематика і надалі залишається перспективною.

Література

1. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3689-XII / Відомості Верховної Ради України. — 1994. — №7. — Ст. 36.
2. Новицький О. П. Інтелектуальна власність в будівництві / О. П. Новицький [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2793/novyckyuyintelektualnavlasnistvbudivnyctvi.pdf>
3. Томаров І. Є. Витрина магазина как торговая марка и произведение искусства / І. Є. Томаров // Loyer. — березень. — 2018.
4. Рішення Суду справедливості з справі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf; jsessionid=9ea7d2dc30d5b4c00e35118e403388cbf28ff07904ad.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuNc3v0?text=&docid=154829&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=373955>
5. Співвідношення об'єктів авторського права та торговельних марок: щотижнева інформаційно-правова газета Правовий тиждень [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121732>
6. Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3688-XII / Відомості Верховної Ради України. — 1994-№ 7. — Ст. 34.
7. Юдіна Г. А. Поняття промислового зразка в Україні та ЄС / Г. А. Юдіна // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2014. — № 5. — С. 57–65
8. Яновська Г. Б. Цивільне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Ц57 Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. — Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. — 468 с.
9. Греков Є. А. Авторське право на твори архітектури: дис. канд. юр. наук: 12.00.03 Цивіль / Греков Євген Анатолійович — Київ, 2007. — 208 с.

References

1. On the Protection of Rights to Trademarks for Goods and Services: Law of Ukraine dated December 15, 1993 No. 3689-XII / Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. — 1994 — No.7. — Art. 36.
2. Novitsky O. P. Intellectual Property in Construction / O. P. Novitsky [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/node/2793/novyckyuyintelektualnavlasnistvbudivnyctvi.pdf>
3. Tomarov I. E. Shop window as a trademark and a work of art / I. E. Tomarov // Loyer. — March. — 2018.
4. Judgment of the Court of Justice [Electronic resource]. — Access mode: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf; jsessionid=9ea7d2dc30d5b4c00e35118e403388cbf28ff07904ad.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuNc3v0?text=&docid=154829&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1 & cid = 373955>
5. Value of Copyright and Trademark Objects: Weekly Legal and Legal Newspaper Legal Week [Electronic Resource]. — Access Mode: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121732>
6. On the Protection of Rights to Industrial Designs: Law of Ukraine dated December 15, 1993 No. 3688-XII / Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. — 1994-№ 7. — Art. 34.
7. Yudina G. A. Concept of industrial design in Ukraine and the EU / G. A. Yudina // Theory and practice of intellectual property. — 2014 — № 5. — P. 57–65.
8. Yanovskaya G. B. Civil law of Ukraine: textbook / count. the authors; for ed. Ts57 gb Yanovitskaya, V. O. Kucera — Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2011. — 468 s.
9. Eric A. Grekov A. Copyright in the works of architecture: diss. Cand. jur Sciences: 12.00.03 Civil / Grekov Yevgeny Anatolyevich — Kyiv, 2007. — 208 p.